

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΛΑΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ : ΑΓΑΠΗ – ΈΡΩΤΑΣ – ΟΜΟΡΦΙΑ

Α] Η ΡΟΔΑΦΝΟΥΣΑ

Κάτω στους πέντε ποταμούς κάτω σταις πέντε βρύσες,
έσει τρεις κόρες όμορφες τρεις καμαροφρυδούσες.

Την μιαν λαλούν την Αδορούν την άλλην Αδορούσαν,
την τρίτην την καλλύττερην λαλούν την Ροδαφνούσαν.

Τον μήναν που 'γεννήθηκεν ούλλα τα δέντρ' αθθούσαν,
επέφταν τ' άθθη πάνω της τζ' εμυρωθκιοκοπούσαν.

Ροδοσταμμάν η Αδορού γλυκόν η Αδορούσα,
μα το φιλίν του βασιλιά εν για την Ροδαφνούσαν.

«Κάπου 'ν που 'στράφτει τζαι βροντά κάπου χαλάζιν ρίφκει,
κάπου ο Θεός εθέλησεν μιαν χώραν ν' αναίρει*».

«Μηδ' εν που 'στράφτει με βροντά μηδέ χαλάζιν ρίφκει,
η ρήαινα* τες σκλάβες της ξαννοίει* να της πούσιν,
χαπάρκα* τζαι μηνύματα της Ροδαφνούς να πάει».

«Άνου να πάμεν Ροδαφνού τζ' η ρήαινα σε θέλει».
«Ίντα με θέλ' η ρήαινα τζ' ίνταν το μήνυμάν της;

Αν ένι για το ζύμωμαν να πάρω τες σανίδες,
τζ' αν εν για το μαίρεμαν να πάρω τες κουτάλες,
είδε τζ' αν ένι για χόρον να πκιάσω τα μαντήλια».
«Άνου να πάμεν Ροδαφνού τζ' ότι τζ' αν θέλεις πκιάε».

Έμπην έσσω τζ' εφόρησεν ρούχα της φορεσιάς της,
μήτε κοντά μήτε μακριά όσον της ελιτζιάς* της.

Αππέσω βάλλει πλουμιστά αππέξω γρουσαφένα,
τέλεια που πάνω έβαλεν τα μαρκαριταρένα.

Ίποδά κομμάτιν λασμαρίν* να μεν την πιάσ' ο ήλιος,
'πο τζει μήλον στο σέριν της τζαι παίζει το τζαι πάει.

Πκιάννει το τζείνον το στρατίν τζείνον το μονοπάτιν,
το μονοπάτιν βκάλλει την στης ρήαινας τον πύρκον.

Στέκεται δκιαλοΐζεται* πως να την σαιρετίσει;
«Τζαι να της πω μουσκοκαρκιά μουσκοκαρκιά 'σει κόγγλους*,
τζαι να της πω τρανταφυλλιά τρανταφυλλιά 'σει αγκάθκια,
άτ' ας την σαιρετίσουμεν σαν πρέπει σαν αξίζει».

[...] «Όρα καλή βασίλισσα τζαι ρή(γ)α θυ(γ)ατέρα,
που λάμπεις πα' στον θρόνο σου σαν άσπρη περιστέρα».

Τζαι πολοάτ' η ρήαινα μ' ένα στόμαν γεμάτον:
«Είδα σε τζ' εспаγιάστηκα* τζ' εκούμπησα στον τοίχο
τζ' έχασα τζαι τα λόγια μου που 'σεν να σου συντύχω.

Εγιώ 'δα σ' εспаγιάστηκα τζ' ο ρήας πώς να μείνει!
έλα να πάμεν Ροδαφνού τζ' αφταίννει το καμίνιν».

Σημείωση:

Το τραγούδι είναι βασισμένο σε ιστορικά γεγονότα που αφορούν τη μεσαιωνική Κύπρο και συγκεκριμένα τα χρόνια της Φραγκοκρατίας (1192-1489). Αναφέρεται στην αγάπη του βασιλιά για την Αροδαφνούσα, καθώς και στην πλεκτάνη που της στήνει η βασίλισσα όταν το μαθαίνει για να την εξοντώσει. Το ποίημα διασώζεται σε πολλές παραλλαγές.

Λεξιλογικά σχόλια

ν' αναείρει: να ξεσηκώσει
ρήαινα: βασίλισσα
ελιτζιάς: ηλικίας
λασμαρίν: αρωματικό φυτό, δεντρολίβανο
δικιαλοΐζεται : σκέφτεται
μουσκοκαρκιά : γαρυφαλλιά
κόγγλος: κόμπος
σπαγιάζομαι: αποθαυμάζομαι, μένω κατάπληκτος

Β] Μανώλη Μπαρμπουνάκη Κρητικές Μαντινάδες

Απ' όλα τα πετούμενα
 εκείνο που μ' αρέσει
 έχει ψιλόλιγνο κορμί
 και δαχτυλίδι μέση

Σαν σήμερα γεννήθηκες
 ψηλό μου κυπαρίσσι
 χίλες ευχές για χάρη σου
 μόνο γιορτές στη ζήση

Λουλούδι εσύ πανέμορφο
 που μυρωδιές σκορπίζεις
 της άνοιξης χαμόγελο
 την ομορφιά χαρίζεις

Μανώλη Μπαρμπουνάκη, *Μαντινάδες*, Μπαρμπουνάκης,
 Θεσσαλονίκη, 2003.

Γ] Παινέματα της αγαπητικής

Απ' όλα τ' άστρα τ' ουρανού ένα είναι που σου μοιάζει,
 ένα που βγαίνει το πουρνό, όταν γλυκοχαράζει.

Κυπαρισσάκι μου ψηλό, ποια βρύση σε ποτίζει,
 που στέκεις πάντα δροσερό κι ανθείς και λουλουδίζεις;

Όντε σ' εγέννα η μάνα σου, ο ήλιος εκατέβη
 και σου δωκε την ομορφιά και πάλι μετανέβη.

Ποιος ήλιος λαμπερότατος σού δωκε την ανθάδα,
 και ποια μηλιά, γλυκομηλιά, τη ροδοκοκκινάδα;

Σαν τι το θέλει η μάνα σου τη νύχτα το λυχνάρι,
 Οπόχει μέσ' 'ς το σπίτι της τ' Αυγούστου το φεγγάρι.

Νικόλαος Πολίτης, *Δημοτικά Τραγούδια*, «Της Αγάπης»,
 εκδόσεις Καλοκάθη, σ. 264.

Δ] *Παινέματα του αγαπητικού*Ε] *Στο Νοικοκύρη*

Θαυμάζομ'όντεν πορπατείς πώς δεν ανθούν οι ρούγαις,
και πώς δε γίνεσαι αϊτός με τσοι χρυσαίς φτερούγες.

Νικόλαος Πολίτης, Δημοτικά Τραγούδια, «Της Αγάπης»,
εκδόσεις Καλοκάθη, σ. 265.

Αφέντη, όντας γεννήθηκες σε θρέφαν τα λιοντάρια,
κ' εβγήκες ο ξεδιαλεχτός μέσα 'ς στα παλληκάρια.

Άλλοι κουρσεύουν με σπαθιά, κι' άλλοι με τα δοξάρια,
και συ, τι θάμα ειν' αυτό! κουρσεύεις με το μάτι.

Και του ματιού σου η σαϊτιά πύργους ξεθεμελιώνει,
πύργους και πετροπήγαδα κι' αυλαίς μαρμαρωμέναις.

Νικόλαος Πολίτης, Δημοτικά Τραγούδια, «Κάλανδα Βαϊτικά»,
εκδόσεις Καλοκάθη, σ. 292.

ΣΤ] *Στο μεγάλο γιο*Ζ] *Του νεκρού αδερφού*

Έλα κι'ας το παινέψουμε τούτο το παλληκάρι,
οπόχει πλάταις γι'άρματα κι'αρμούς για το λιθάρι*,
και χέρια γοργούριστα να ρήχνουν τη σαϊτα,
να σαϊτεύει τα πουλιά και τα όμορφα κορίτσια.

*λιθάρι: εις το αγώνισμα της λιθοβολίας

ό.π. σ. 295

[...]

«Άκουσες, Κωνσταντάκη μου, τι λένε τα πουλάκια;
- Άφης'Αρετώ, τα πουλιά κι'ότι κι'α θελ'ας λέγουν.
- Πες μου, πού είναι τα κάλλη σου, και πού ειν' η λεβεντιά
σου,
και τα ξανθά σου τα μαλλιά και τόμορφο μουστάκι;
Έχω καιρό π'αρρώστησα και πέσαν τα μαλλιά μου.» [...]

ό.π. σ. 231.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΛΑΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΑΓΑΠΗ – ΕΡΩΤΑΣ – ΟΜΟΡΦΙΑ
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

<i>Η Γυναικεία Ομορφιά</i>	Η ΡΟΔΑΦΝΟΥΣΑ	Παινέματα της Αγαπητικής	Κρητικές Μαντινάδες
<ul style="list-style-type: none">• Στίχος• Ομοιοκαταληξία			
<ul style="list-style-type: none">• <i>Δημοτικό τραγούδι</i> (Χαρακτηριστικά) / <i>Επώνυμη ποίηση</i>			

<i>Η Ανδρική Ομορφιά</i>	<i>Παινήματα του Αγαπητικού</i>	<i>Στο μεγάλο γιο</i>	<i>Του Νοικοκύρη</i>	<i>Του νεκρού αδελφού</i>
<ul style="list-style-type: none">• <i>Στίχος</i>• <i>Ομοιοκαταληξία</i>• <i>Δημοτικό τραγούδι (Χαρακτηριστικά)</i>				

- ❁ α) Πώς παρουσιάζεται το ιδανικό **ανδρικό πρότυπο**, σύμφωνα με τα κείμενα που προηγήθηκαν;
- β) Γιατί τα ανδρικά προτερήματα σ' εκείνες τις κοινωνίες δεν έχουν να κάνουν κυρίως με την (εξωτερική) ομορφιά;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κατ' οίκον εργασία (Να επιλέξετε μία από τις παρακάτω ασκήσεις)

- 1) Να αναπτύξετε σε δύο παραγράφους το θέμα της ομορφιάς παλαιότερα και σήμερα είτε για τον άνδρα ή για τη γυναίκα. Μπορείτε επιπλέον να αναζητήσετε στο Διαδίκτυο εικόνες/ φωτογραφίες που παρουσιάζουν ιδανικά ωραίους/ες άνδρες/γυναίκες στη σημερινή εποχή.
- 2) Αφού ακούσετε το τέλος της Ροδαφνούσας στη διεύθυνση http://www.youtube.com/watch?v=_M9Xxrl-fjs να δώσετε ένα άλλο, δικό σας τέλος στην ιστορία.
- 3) Να γράψετε ένα δικό σας ποίημα σε δεκαπεντασύλλαβο με το γενικότερο θέμα της ενότητας που εξετάζουμε: «Αγάπη – Έρωτας- Ομορφιά».
- 4) Η διεύθυνση <http://www.mystudios.com/> παρουσιάζει έργα διάσημων ζωγράφων. Μπορείτε να βρείτε γυναικεία ή ανδρικά πορτρέτα και να τα συγκρίνετε με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά τους που προβάλλονται στα κείμενα που διδαχτήκατε.
- 5) Η βιβλική ιστορία του Σαμψών παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί προβάλλει ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό που προσδίδει στον άνδρα δύναμη (και όχι απλώς ομορφιά). Αφού αναζητήσετε την ιστορία του, να τον συγκρίνετε με τις ανδρικές μορφές που παρουσιάστηκαν στα κείμενα για την ανδρική ομορφιά και να γράψετε τα συμπεράσματά σας.